

Seat No. : _____

TE-111

M.A. Sem. - II

May-2013

Sanskrit

411EA Philosophy

Brahmasutra

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

સૂચના : દરેક પ્રશ્નના ગુણ સરખા છે.

Instruction : All questions carry equal marks.

૧. વિવરણાત્મક નોંધ સાથે કોઈપણ બે ગદ્યખંડોનો અનુવાદ કરો : ૧૪

- (૧) યદુક્તં - ચેતનં બ્રહ્મ જગતઃ કારણં પ્રકૃતિઃ ઇતિ । તન્નોપપદ્યતે । કસ્માત્ ? વિલક્ષત્વાદસ્ય વિકારસ્ય પ્રકૃત્યાઃ । ઇદં હિ બ્રહ્મકાર્યત્વેનાભિપ્રેયમાણં જગત્ બ્રહ્મવિલક્ષણમચેતનમશુદ્ધં ચ દૃશ્યતે । બ્રહ્મ ચ જગદ્વિલક્ષણં ચેતનં શુદ્ધં ચ શ્રૂયતે । ન ચ વિલક્ષણત્વે પ્રકૃતિવિકારભાવો દૃષ્ટઃ । ન હિ રુચકાદયો વિકારા મૃત્પ્રકૃતિકા ભવન્તિ શરાવાદયો વા સુવર્ણપ્રકૃતિકાઃ । મૃદૈવ તુ મૃદન્વિતા વિકારાઃ પ્રક્રિયન્તે, સુવર્ણેન ચ સુવર્ણાન્વિતાઃ ।
- (૨) પ્રસિદ્ધો હ્યયં ભોક્તૃભોગ્યવિભાગો લોકે ભોક્તા ચેતનઃ શારીરો ભોગ્યાઃ શબ્દાદયો વિષયા ઇતિ, યથા ભોક્તા દેવદત્તો ભોજ્ય ઓદન ઇતિ, તસ્ય ચ વિભાગસ્યાભાવઃ પ્રસજ્યેત યદિ ભોક્તા ભોગ્યભાવમાપદ્યેત, ભોગ્યં વા ભોક્તૃભાવમાપદ્યેત । તયોશ્ચેતરેતરભાવાપતિઃ પરમકારણાદુબ્રહ્મણોઽનન્યત્વાત્પ્રસજ્યેત । ન ચાસ્ય પ્રસિદ્ધસ્ય વિભાગસ્ય બાધનં યુક્તમ્ । યથા ત્વધત્વે ભોક્તૃભોગ્યયોર્વિભાગો દૃષ્ટસ્તથાતીતાનાગતયોરપિ કલ્પયિતવ્યઃ । તસ્માત્પ્રસિદ્ધસ્યાસ્ય ભોક્તૃભોગ્યવિભાગસ્યાભાવ પ્રસજ્ગાદયુક્તમિદં બ્રહ્મકારણતાવધારણમ્ ।
- (૩) દધિઘટરુચકાદ્યર્થિભિઃ પ્રતિનિયતાનિ કારણાનિ ક્ષીરમૃત્તિકા સુવર્ણાદીન્યુપાદીયમાનાનિ લોકે દૃશ્યન્તે । ન હિ દધ્યર્થિભિર્મૃત્તિકોપાદીયતે ન ઘટર્થિભિઃ ક્ષીરં તદસત્કાર્યવાદે નોપપદ્યત । અવશિષ્ટે હિ પ્રાગુત્પત્તેઃ સર્વસ્ય સર્વત્રાસત્ત્વે કસ્યાત્ક્ષીરાદેવ દધ્યુત્પદ્યતે ? ન મૃત્તિકાયાઃ ? મૃત્તિકાયા એવ ચ ઘટ ઉત્પદ્યતે ન ક્ષીરાત્ ।
- (૪) પરેષામપ્યેષઃ સમાનઃ સ્વપક્ષે દોષઃ, પ્રધાનવાદિનોઽપિ હિ નિરવયમપરિચ્છિન્નં શબ્દાદિહીનં પ્રધાનં સાવયવસ્ય પરિચ્છિન્નસ્ય શબ્દાદિમતઃ કાર્યસ્ય કારણમિતિ સ્વપક્ષઃ, તત્રાપિ કૃત્સ્નપ્રશક્તિર્નિરવયવત્વાત્પ્રધાનસ્ય પ્રાણોનિ નિરવયવાભ્યુપગમકોપો વા । નનુ નૈવ તૈર્નિરવયવં પ્રધાનમભ્યુપગમ્યતે, સત્ત્વરજસ્તમાંસિ હિ ત્રયો ગુણાઃ, તેષાં સામ્યાવસ્થા પ્રધાનં તૈરેવાવથવૈસ્તત્સાવયવમિતિ ।

૨. શાંકર વેદાંતના સિદ્ધાંતો સ્પષ્ટ કરો.

૧૪

અથવા

નોંધ લખો : (કોઈપણ બે)

- (૧) શંકરાચાર્યના મતે બ્રહ્મનું સ્વરૂપ
- (૨) અધ્યાસ
- (૩) સૂત્ર - ભાષ્ય - અધિકરણ

૩. 'વિલક્ષણત્વાધિકરણ' નો સાર આપો.

૧૪

અથવા

નીચેનામાંથી કોઈપણ બે સૂત્રોની સમજૂતી આપો :

- (૧) સ્મૃત્યનવકાશદોષપ્રસङ्ગ इति चेन्नान्यस्मृत्यनवकाश दोष प्रसङ्गात् ॥
- (૨) तदनन्यत्वमारम्भणशब्दादिभ्यः ॥
- (૩) उपसंहारदर्शनान्નેતિ चेन्न क्षीरवद्धि ॥
- (૪) वैशम्यनैर्ઘૂળ્યે ન સાપેક્ષત્વાત્તથા હિ દર્શયતિ ॥

૪. નીચેનામાંથી કોઈપણ બે વિશે નોંધ લખો :

૧૪

- (૧) સાંખ્યના મતે સત્કાર્યવાદ
- (૨) અષ્ટાંગયોગ
- (૩) હેત્વાભાસ
- (૪) વૈશેષિકોના સપ્તપદાર્થ

૫. નીચેના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ આપો :

૧૪

- (૧) દર્શનો કેટલા છે ? કયા-કયા ?
- (૨) શંકરાચાર્યના માતા-પિતાનું નામ શું હતું ?
- (૩) વિવર્ત એટલે શું ?
- (૪) શારીરિક ભાષ્યમાં કેટલા અધિકરણ અને સૂત્રો છે ?
- (૫) દર્શન અને મનનનો અર્થ આપો.
- (૬) યોગ દર્શનની રચના કોણે કરી ?
- (૭) જૈમિની મુનિએ કયા દર્શનની રચના કરી ?
- (૮) ઉત્તરમીમાંસાની રચના કોણે કરી ?
- (૯) નાસ્તિક દર્શન એટલે શું ? તે કયા-કયા છે ?
- (૧૦) શંકરાચાર્યના વાદનું નામ શું છે ?
- (૧૧) પ્રમા એટલે શું ?
- (૧૨) વૈશેષિક એવું દર્શનનું નામ શા માટે પડ્યું ?
- (૧૩) મીમાંસા એટલે શું ?
- (૧૪) પ્રમાણની વ્યાખ્યા આપો. પ્રમાણ કેટલા છે ?

Seat No. : _____

TE-111

M.A. Sem. - II

May-2013

Sanskrit

411EB Alankarshastra

(शब्दशक्तयः, ध्वनिविचारः, दशरूपकविचारः)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

सूचना : (१) जमशी भाजू दशावेल अंक गुण सूचवे छे.

(२) प्रश्नपत्रमां आपेल प्रश्नक्रमांक ज उत्तरवडीमां लभो.

१. संकेतविषयक विविध मताना निर्देश करी जात्यादिवाने अने जातिवाने वख्येनो त्मेद जशावो. १४

अथवा

आचार्य मम्मट अनुसार शब्द तथा अर्थना प्रकारो निर्देशी शब्दमांथी अर्थ प्राप्त करावनार मुप्या शक्तिनुं स्वरूप स्पष्ट करो.

२. नीचेना विशे नोध लभो : १४

(१) उपादानलक्षण - लक्षणलक्षण

(२) गौणी सारोपा - गौणी साध्यवसाना

अथवा

मम्मटे आपेल लक्षणानुं लक्षण आपी लक्षण द्वारा शब्दमांथी अर्थ शी रीते प्राप्त थाय छे ते प्रक्रिया विगते समजावो.

३. यत्रार्थः शब्दो वा तमर्थमुपसर्जनीकृतस्वार्थो ।

व्यङ्क्तः काव्यविशेषः स ध्वनिरिति सूत्रिभिः कथितः ।।

आ ध्वनिकारिकानुं तात्पर्य स्पष्ट करी आनंदवर्धनना ध्वनिविचार विशे नोध लभो. १४

अथवा

आनंदवर्धने निरूपेण त्रिरूप ध्वनिनुं स्वरूप स्पष्ट करो.

૪. દશ રૂપકભેદોમાં નાટકનું પ્રાધાન્ય શાથી છે તે જણાવી નાટકનાં લક્ષણ જણાવો.

૧૪

અથવા

પ્રકરણ પ્રકારના રૂપકની વિશેષતા શી છે તે જણાવી તેના પ્રકારો નિર્દેશો.

૫. નીચેના પ્રશ્નોના ટૂંકમાં જવાબ આપો :

૧૪

- (૧) ...ચતુષ્ટયી શબ્દનાં પ્રવૃત્તિ । - એ શબ્દો કોના છે ? મમ્મટે તે કયા ગ્રન્થમાંથી ઉદ્ધૃત કર્યા છે ?
- (૨) બૌદ્ધોના મતે સંકેત શેમાં રહેલો છે ?
- (૩) લક્ષણા પ્રવૃત્ત યવા માટેની શરતો જણાવો.
- (૪) લક્ષણાને આરોપિત શબ્દ વ્યાપાર કેમ કહે છે ?
- (૫) આયુર્ધૃતમ્ એ કયા લક્ષણાભેદનું ઉદાહરણ છે ?
- (૬) કાવ્યાત્મારૂપે વ્યવસ્થિત સહૃદયશ્લાઘ્ય અર્થના કયા ભેદ આનંદવર્ધન આપે છે ?
- (૭) ત્રિરૂપ ધ્વનિમાં કયો ધ્વનિ વાસ્તવમાં કાવ્યાત્મારૂપ છે ?
- (૮) લક્ષણા તેન ષડ્વિધા એ કયા પ્રકારની લક્ષણાના સંદર્ભમાં કહેવાયું છે ?
- (૯) વ્યક્તિને વિશે સંકેત માનવાથી કયા દોષો આવે છે ?
- (૧૦) ધ્વનિકારિકામાં આવતા વ્યક્ત: પદમાં દ્વિવચન કેમ પ્રયોજાયું છે ?
- (૧૧) અવસ્થાનુકૃતિર્નાટ્યમ્ નો શો અર્થ છે ?
- (૧૨) પૂર્વરંગ એટલે શું ?
- (૧૩) સંધ્યંગો કેટલાં છે ?
- (૧૪) પ્રકરણનું કથાનક કયા પ્રકારનું હોય છે ?